

ВІВЧАРСТВО

УДК 636.3:33(477)

ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ СТАНУ ВІТЧИЗНЯНОГО ВІВЧАРСТВА

Л. В. Жарук, кандидат економічних наук
старш. наук. співроб.

ORCID: 0000-0002-0836-7400

Т. С. Коваль

ORCID: 0000-0001-7505-2380

О. Є. Краєва

Інститут тваринництва степових районів імені М. Ф. Іванова
«Асканія-Нова» - Національний науковий селекційно-генетичний
центр з вівчарства

вул. Соборна, 1, смт Асканія-Нова, Чаплинський р-н,
Херсонська обл., 75230, Україна
e-mail: ascitsr_priemnaya@ukr.net

Надійшла 06.05.2020

Мета. Провести аналітичний огляд сучасного стану розвитку галузі вівчарства, визначити проблеми та обґрунтувати напрями підвищення її ефективності. **Методи.** У процесі дослідження використано: абстрактне-логічний – для формування висновків, порівняльного аналізу – для зіставлення показників та виявлення тенденцій їх зміни; табличний – для наочного зображення отриманих результатів дослідження; статистичний – під час аналізу попиту та пропозиції продукції вівчарства; монографічний – при деталізації стану розвитку галузі вівчарства. **Результати.** В Україні за останні 25 років галузь вівчарства втратила свої позиції. Чисельність овець зменшилася більш ніж у 10 разів. Станом на 01.01.2019 р. загальна чисельність овець в Україні становить 698,5 тис. гол. із них у с.-г. підприємствах – 172,5 тис. гол., або 24,5%, а все інше – в господарствах населення. Найбільша чисельність овець зосереджена в Одеській та Закарпатській областях, там утримують відповідно 245,9 та 115,2 тис. гол. З 2016 р. поголів'я овець в Одеській області зменшилося на 9,4%, тоді як у Закарпатській – збільшилося на 6,8%. В цілому по Україні, за

2016-2018 рр., поголів'я овець зменшилося на 2,8%. У 2018 р. виробництво вовни у всіх категоріях господарств зменшилося у порівнянні з 2016 р. на 7,9% , в т. ч у с.-г. підприємствах на 11,3%, у господарствах населення на 7,4%, баранини відповідно на 2,8%, 3,6 та 2,5%. Рівень споживання баранини складає 20% від норми МОЗ, потреба у вовні задовольняється лише на 5%. Потенціал галузі під впливом різних факторів використовується не повною мірою: за відтворенням – на 69%, за виробництвом баранини – на 62%, середньодобові прирости можуть бути більшими мінімум на 35%. **Висновки.** Головною проблемою вівчарства залишається висока собівартість виробництва продукції вівчарства і, як наслідок, неприйнятна ціна її реалізації. Потенціал галузі вівчарства, під впливом різних факторів, використовується не повною мірою. Виробництво продукції вівчарства в Україні характеризується нестабільною пропозицією. Дефіцит продукції вівчарства в Україні становить: баранини 28,6 тис. тонн, вовни – 40,1 тис. тонн. Рівень збитковості галузі 60-70%.

Ключові слова: собівартість, продукція, ціна, пропозиція, потенціал

DOI: <https://doi.org/10.33694/2617-0787-2020-1-13-7-17>

THE ECONOMICAL INDICATORS of the DOMESTIC SHEEP BREEDING

L. V. Zharuk, Candidate of Economics Sciences,
Senior Researcher

ORCID: 0000-0002-0836-7400

T. S. Koval'

ORCID: 0000-0001-7505-2380

O. Ye. Krayeva

“Ascania Nova” Institute of Animal Breeding in the Steppe Regions
named after M. F. Ivanov - National Scientific Selection-Genetics

Center for Sheep Breeding

1, Soborna Street, Ascania Nova, Chaplynka district,

Kherson region, 75230, Ukraine

e-mail: ascitsr_priemnaya@ukr.net

Aim. Conduct an analytical review of the sheep breeding industry current state development; to identify problems and justify directions for increasing their effectiveness. **Methods.** Such methods were used in the

research process: abstract-logical - to form conclusions; benchmarking - to compare indicators and identify trends in their changes; tabular - for a visual representation of the results the studies; statistical - in the analysis of supply and demand for sheep products; monographic - in detailing the development status of the sheep breeding industry. Results. In Ukraine, over the past 25 years, the sheep breeding industry has lost its position. The number of sheep decreased by more than 10 times. As of 01.01.2019, the total number of sheep in Ukraine is 698.5 thousand animals, of which 172.5 thousand ones, or 24.5%, in agricultural enterprises, and the rest are in households. The largest number of sheep is concentrated in Odessa and Transcarpathian regions; they keep 245.9 and 115.2 thousand sheep, respectively. Since 2016, the number of sheep in the Odessa region decreased by 9.4%, while in the Transcarpathian region it increased by 6.8%. In general, Ukraine, for 2016-2018, the number of sheep decreased by 2.8%. In 2018, wool production in all categories of farms decreased by 7.9% compared to 2016, including in agricultural enterprises by 11.3%, in households by 7.4%; mutton by 2.8%, 3.6 and 2.5%, respectively. The level of mutton consumption is 20% of the Ministry of Health norms; the need for wool is satisfied only by 5%. The industry potential under the influence of various factors is not fully utilized: by reproduction - by 69%, by mutton production - by 62% and average daily growths can be large by at least 35%. **Conclusions.** The main problem of sheep breeding remains the high cost of sheep breeding products production and, as a result, the unacceptable price of its sale. The potential of the sheep industry, under the influence of various factors, is not fully utilized. Sheep breeding products production in Ukraine is characterized by an unstable supply. The shortage of sheep breeding products in Ukraine is mutton 28.6 thousand tons, wool - 40.1 thousand tons. The industry's loss ratio is 60-70%.

Keywords: sheep breeding, cost, production, price, supply, potential.

DOI: <https://doi.org/10.33694/2617-0787-2020-1-13-7-17>

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ СОСТОЯНИЯ ОТЕЧЕСТВЕННОГО ОВЦЕВОДСТВА

Л. В. Жарук, кандидат экономических наук,
старш. науч. сотруд.

ORCID: 0000-0002-0836-7400

Т. С. Коваль

ORCID: 0000-0001-7505-2380

Е. Е. Краева

Институт животноводства степных районов имени М. Ф. Иванова
«Аскания-Нова» - Национальный научный селекционно-
генетический центр по овцеводству
ул. Соборная, 1, пгт. Аскания-Нова, Чаплинский р-н,
Херсонская обл., 75230, Украина
e-mail: ascitsr_priemnaya@ukr.net

Цель. Провести аналитический обзор современного состояния развития отрасли овцеводства, определить проблемы и обосновать направления повышения ее эффективности.

Методы. В процессе исследования использованы: абстрактно-логический – для формирования выводов; сравнительного анализа – для сопоставления показателей и выявления тенденций их изменения; табличный – для наглядного изображения полученных результатов исследования; статистический – при анализе спроса и предложения на продукцию овцеводства; монографический – при детализации состояния развития отрасли овцеводства.

Результаты. В Украине за последние 25 лет отрасль овцеводства потеряла свои позиции. Численность овец уменьшилась более чем в 10 раз. По состоянию на 01.01.2019 г. общая численность овец в Украине составляет 698,5 тыс. гол., из них в сельскохозяйственных предприятиях – 172,5 тыс. гол., или 24,5%, а все остальное поголовье – в хозяйствах населения. Наибольшая численность овец сосредоточена в Одесской и Закарпатской областях, там содержат соответственно 245,9 и 115,2 тыс. гол. С 2016 поголовье овец в Одесской области уменьшилось на 9,4%, тогда как в Закарпатской – увеличилось на 6,8%. В целом по Украине, за 2016-2018 гг. поголовье овец уменьшилось на 2,8%. В 2018 производство шерсти во всех категориях хозяйств уменьшилось по сравнению с 2016 г. на 7,9%, в т. ч. в с.-х. предприятиях на 11,3%, в хозяйствах населения на 7,4%; баранины соответственно на 2,8%, 3,6 и 2,5%. Уровень потребления баранины составляет 20% от нормы МОЗ, потребность в шерсти удовлетворяется лишь на 5%. Потенциал отрасли под влиянием различных факторов используется не в полной мере: по воспроизводству – на 69%, по производству баранины – на 62%, а среднесуточные приросты могут быть большими как минимум на 35%.

Выводы. Главной проблемой овцеводства остается высокая себестоимость производства продукции овцеводства и, как следствие, неприемлемая цена ее реализации. Потенциал

отрасли овцеводства, под влиянием различных факторов, используется не полностью. Производство продукции овцеводства в Украине характеризуется нестабильным предложением. Дефицит продукции овцеводства в Украине составляет: баранины 28,6 тыс. тонн, шерсти – 40,1 тыс. тонн. Уровень убыточности отрасли - 60-70%.

Ключевые слова: овцеводство, себестоимость, продукция, цена, предложение, потенциал.

DOI: <https://doi.org/10.33694/2617-0787-2020-1-13-7-17>

Постановка проблеми. Проблему забезпечення населення і харчової промисловості м'ясом, та легкої вовною практично неможливо вирішити без інтенсивного розвитку галузі вівчарства. Вівчарство на сьогодні є галуззю аграрного виробництва, яка без уваги з боку держави продовжує бути низькоефективною. Сучасний стан галузі вівчарства України характеризується рядом кризових явищ і обумовлений, перш за все, неконкурентною ціною на вовну, що зменшило зацікавленість виробників у її виробництві. Адже весь час галузь, її технологія, економічні важелі, менталітет працюючих були зорієнтовані на виробництво саме цієї продукції. За різних причин галузь не було спрямовано на більш ефективний шлях розвитку, що обумовило її збитковість на рівні 60,0-70,0% [1, 2].

Мета статті. Провести аналітичний огляд сучасного стану розвитку галузі вівчарства, визначити проблеми та обґрунтувати напрями підвищення її ефективності.

Методи досліджень. У процесі дослідження використано: абстрактно-логічний – для формування висновків, порівняльного аналізу – для зіставлення показників та виявлення тенденцій їх зміни; табличний – для наочного зображення отриманих результатів дослідження; статистичний – під час аналізу попиту та пропозиції продукції вівчарства; монографічний – при деталізації стану розвитку галузі вівчарства.

Результати досліджень. В Україні за останні 25 років галузь вівчарства зазнала значного економічного спаду через неврегульованість ринку її продукції. Розрив зв'язків виробництва та збуту, основного виду продукції вівчарства – вовни, призвів до зменшення чисельності овець більш ніж у 10 разів. Така ж тенденція спостерігається і останні три роки. Станом на 01.01.2019 р. загальна чисельність овець в Україні становила 698,5 тис. гол. із них у с.-г. підприємствах – 172,5 тис. гол., або 24,5%, а все інше – в господарствах населення, що на 2,8% менше порівняно з 2016 роком (табл. 1).

Вивчення породного складу свідчить, що вівчарство країни представлено різноманіттям семи основних вітчизняних порід та 16 внутрішньопородних типів: цигайська – 219,0 тис. гол., асканійська м'ясо-вовнова з кросбредною вовною – 85,6 тис., асканійська тонко-

Таблиця 1. Чисельність поголів'я овець у різних категоріях господарств на початок року

Показник	Роки						2018 рік у % до 2016 року
	2016		2017		2018		
	гол.	%	гол.	%	гол.	%	
Всього поголів'я	718,9	100	727,2	100	698,5	100	97,2
у тому числі:							
- сільгоспідприємства	179,4	25,0	178,1	24,5	172,5	24,7	96,2
- господарства населення	539,5	75,0	549,1	75,5	526,0	75,3	97,5

*розраховано авторами на основі даних державної служби статистики України

рунна – 86,0 тис., прекос – 98,0 тис., українська гірськокарпатська – 98,0 тис., смушкові – 31,5 тис., інші породи – 33,8 тис., вівці м'ясних і м'ясо-вовнових порід зарубіжної селекції – олібс, тексель, шароле, меріноландшафт – 1,6 тис., помісне поголів'я – 45,0 тис. голів [3]. Структура породного складу вказує на те, що в Україні на сьогодні сформовано м'ясо – вовновий напрям виробництва продукції вівчарства. Кількість овець м'ясо-вовнового напрямку становлять 483,0 тис. голів, або майже 70%. Найбільша чисельність овець зосереджена в Одеській та Закарпатській областях, там утримують відповідно 245,9 та 115,2 тис. гол. Слід відмітити, що порівняно з 2016 р. поголів'я овець в Одеській області зменшилося на 9,4%, тоді як у Закарпатській – збільшилося на 6,8% (табл. 2).

Нарощування поголів'я овець відбулося і в ряді областей, зокрема Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Київській, Рівненській, Сумській та Тернопільській (104,9-141,2%). Однак, враховуючи не значні обсяги поголів'я овець в цих областях, це нарощування склало лише 16,7 тис. голів.

Аналіз виробництва основних видів продукції вівчарства показав, що протягом 2016-2018 рр. відбулось незначне скорочення обсягів її виробництва.

Так, у 2018 р. виробництво вовни у всіх категоріях господарств зменшилося у порівнянні з 2016 р. на 7,9% , в т. ч у с.-г. підприємствах на 11,3%, у господарствах населення на 7,4%, баранини відповідно на 2,8%, 3,6 та 2,5% (табл. 3).

Зазначені вище показники поголів'я овець та їх продуктивність, що безпосередньо впливає на обсяги виробництва продукції, вказують про необхідність нарощування тварин. Оскільки сучасний стан споживання м'ясної продукції населенням України (табл. 4).

Таблиця 2. Чисельність поголів'я овець у різних категоріях господарств за регіонами , тис. гол.

Регіон	Роки			2018 р. у % до 2016 року
	2016	2017	2018	
УКРАЇНА	718,9	727,2	698,5	97,2
АР Крим	-	-	-	-
Вінницька	8,8	7,5	7,9	89,8
Волинська	8,7	8,7	8,3	95,4
Дніпропетровська	19,3	28,3	22,5	116,6
Донецька	25,3	21,7	20,7	81,8
Житомирська	8,6	9,8	7,7	89,5
Закарпатська	107,9	106,8	115,2	106,8
Запорізька	33,5	37,5	42,4	126,6
Івано-Франківська	10,2	10,0	9,3	91,2
Київська	9,1	10,3	11,6	127,5
Кіровоградська	12,0	10,9	9,8	81,7
Луганська	13,6	12,3	11,4	83,8
Львівська	8,7	8,8	8,1	93,1
Миколаївська	33,1	41,4	32,9	96,7
Одеська	271,3	267,3	245,9	90,6
Полтавська	16,9	16,1	16,0	94,7
Рівненська	4,1	2,9	4,3	104,9
Сумська	10,7	11,0	11,3	105,6
Тернопільська	1,7	2,5	2,4	141,2
Харківська	32,7	32,2	32,1	98,2
Херсонська	28,1	26,8	25,5	90,7
Хмельницька	5,8	4,8	5,0	86,2
Черкаська	6,6	7,9	7,4	112,1
Чернівецька	33,8	34,0	33,1	97,9
Чернігівська	8,4	7,7	7,7	91,7

*розраховано авторами на основі даних державної служби статистики України

свідчить про недостатній рівень поживності «м'ясного кошика» людини.

Так, рівень споживання баранини населенням країни в середньому за три роки становить 19% від норми МОЗ, потреба у вовні задовольняється лише на 5%.

Таблиця 3. Виробництво продукції вівчарства у всіх категоріях господарств

Показник	Роки						2018 рік у % до 2016 року
	2016		2017		2018		
	т	%	т	%	т	%	
Вироблено вовни, всього	2072	100	1967	100	1908	100	92,1
у т. ч. сільгоспідприємства	266	12,8	255	13,0	236	12,4	88,7
господарства населення	1806	87,2	1712	87,0	1672	87,6	92,6
Вироблено баранини, всього	13795	100	13963	100	13411	100	97,2
у т. ч. сільгоспідприємства	3437	24,9	3420	24,5	3312	24,7	96,4
господарства населення	10358	75,1	10543	75,5	10099	75,3	97,5

*розраховано авторами на основі даних державної служби статистики України

Таблиця 4. Норми та фактичні обсяги споживання різних видів м'яса населенням України згідно з МОЗ

Норма споживання м'яса	Кг на одну особу в рік	Фактичний рівень споживання в Україні (кг/особу)			Відхилення від норми (кг на особу)		
		2016	2017	2018	2016	2017	2018
Всього	80,0	51,4	51,7	52,8	-28,6	-28,3	-27,2
Яловичина	31,2	8,1	7,5	7,5	-23,1	-23,7	-23,7
Свинина	27,2	19,0	19,2	19,5	-8,2	-8,0	-7,7
М'ясо птиці	16	23,6	24,3	25,0	+7,6	+8,3	+9,0
Баранина	1,0	0,22	0,15	0,2	-0,78	-0,85	-0,8
Інші види	4,6	0,48	0,55	0,6	-4,12	-4,05	-4,0

*розраховано авторами на основі даних державної служби статистики України

Дефіцит продукції вівчарства становить: баранини – 28,6 тис. т, вовни – 40,1 тис. т. (табл. 5).

Головною проблемою вівчарства залишається висока собівартість виробництва продукції вівчарства і, як наслідок, неприйнятна ринкова ціна її реалізації, що свідчить про збитковість вовни на рівні 65,5%, баранини 46% (табл. 6).

Таблиця 5. Фактичне і необхідне виробництво продукції вівчарства, тонн

Показник	Фактичне виробництво			Потреба згідно з нормативами МОЗ	Дефіцит до норми споживання
	сільгосп-підприємства	господарства населення	всього		
Баранина (у забійній масі)	3312	10099	13411	42000	28600
Вовна	236	1672	1908	42000	40100

Таблиця 6. Собівартість виробництва продукції вівчарства у сільськогосподарських підприємствах

Показник	Роки		
	2016	2017	2018
Собівартість виробництва, (тис. грн):			
- вовни	6735,7	12090,9	14700,5
- баранини	65439,9	108326,7	122243,5
Ціна реалізації (грн/т):			
- вовни	24420,4	19833,9	23350,5
- баранини	20604,5	22732,7	28114,0
Обсяг реалізації (тис. т)			
- вовни	0,19	0,15	0,17
- баранини	1,7	2,4	2,5
Виручка від реалізації (тис. грн):			
- вовни	4639,9	2975,1	3946,2
- баранини	35027,7	54558,5	70285,0
Рентабельність (збитковість) (%)			
- вовни	-31,1	-75,4	-73,2
- баранини	-46,0	-49,6	-42,0

Вартість кормів, енергоносіїв, засобів механізації досягла світового рівня, а ціни на продукцію, які диктує ринок, залишаються мізерними. Крім того застарілі технології не забезпечують збереженість приплоду, показник якої є основою економічної ефективності галузі, на сьогодні він становить 75-80 ягнят на 100 вівцематок, при потенціалі 110-115 гол., або нижче більш як на 30%.

Загалом потенціал галузі, під впливом різних факторів, використовується не повною мірою: за відтворенням – на 69%, за виробництвом баранини – на 62%, середньодобові прирости можуть бути більшими мінімум на 35% [4].

Вирішенню проблем, які стримують розвиток вівчарства, могли б сприяти наступні заходи:

1. Встановлення мінімальних ідентифікативних цін на вовну, як незамінну природну сировину для легкої промисловості (сучасні ціни на вовну, окрім мериносової, нижчі від ціни за кілограм живої маси).

2. Залучення інвестицій для реконструкції існуючих об'єктів та створення відгодівельних майданчиків (модулів) з виробництва ягнятини і молодої баранини, інфраструктури для кормоприготування та переробки продукції.

3. Сприяння на місцях створенню та функціонуванню сільськогосподарських виробничих та обслуговуючих кооперативів, першочерговому виділенню земель під кормову базу, докорінному поліпшенню громадських пасовищ для овець.

Висновки. Головною проблемою вівчарства залишається висока собівартість виробництва продукції вівчарства і, як наслідок, неприйнятна ціна її реалізації. Потенціал галузі вівчарства, під впливом різних факторів, використовується не повною мірою: за відтворенням – на 69%, за виробництвом баранини – на 62%, середньодобові прирости можуть бути більшими мінімум на 35%. Виробництво продукції вівчарства в Україні характеризується нестабільною пропозицією. Дефіцит продукції вівчарства в Україні становить: баранини 30,7 тис. тонн, вовни – 43,1 тис. тонн. Рівень збитковості галузі 60-70%.

Список використаної літератури

1. Вдовиченко Ю. В., Жарук П. Г., Жарук Л. В. та ін. Стан та перспективи розвитку вівчарства в державних підприємствах дослідних господарствах мережі НААН. *Вівчарство та козівництво*. Нова Каховка : ПІЄЛ, 2018. Вип. 3. С. 3–17.

2. Вдовиченко Ю. В., Жарук П. Г., Жарук Л. В. та ін. Стан та наукове забезпечення галузі вівчарства в Україні. *Науковий вісник «Асканія-Нова»*. 2016. № 9. С. 3–16.

3. Жарук П. Г., Жарук Л. В. Становлення ринку вівчарства в Україні. *Науковий вісник «Асканія-Нова»*. 2012. № 6. С. 16–19.
4. Жарук П. Г., Жарук Л. В. Фактори формування ефективності галузі вівчарства. *Науковий вісник «Асканія-Нова»*. 2015. № 8. С. 133–140.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. URL : <http://sfs.gov.ua/>
7. Тваринництво України (статистичний щорічник). Київ : Держкомстат, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018.

References

1. Vdovychenko, Yu. V., Zharuk, P. H., Zharuk, L. V., Zaruba, K. V., & Masliuk, A. M. (2018). Stan ta perspektyvy rozvytku vivcharstva v derzhavnykh pidpriemstvakh doslidnykh hospodarstvakh merezhi NAAN [The situation and prospects of the sheep breeding development at the state enterprises – experimental farms of the Ukrainian NAAS network]. Yu.V. Vdovychenko (Eds.), *Vivcharstvo ta kozivnytstvo – Sheep Breeding and Goat Breeding*. (Issue 3), (pp. 3-17). Nova Kakhovka: “PYEL” [in Ukrainian].
2. Vdovychenko, Yu. V., Zharuk, P. H., Zharuk, L. V., Iovenko, V.M., & Kudryk, N. A. (2016). Stan ta naukove zabezpechennia haluzi vivcharstva v Ukraini [State and scientific support of sheep breeding industry in Ukraine]. *Naukovyi visnyk «Askaniia-Nova” - Scientific Herald “Askania Nova”*, 9, 3-16 [in Ukrainian].
3. Zharuk, P. H., & Zharuk, L. V. (2012). Stanovlennia rynku vivcharstva v Ukraini [Formation of the sheep breeding market in Ukraine]. *Tvarynnytstvo Ukrainy - Animal Breeding of Ukraine*, 8, 6-11 [in Ukrainian].
4. Zharuk, P. H., & Zharuk, L. V. (2015). Faktory formuvannia efektyvnosti haluzi vivcharstva [Factors of the formation of efficiency sheep breeding]. *Naukovyi visnyk «Askaniia-Nova” - Scientific Herald “Askania Nova”*, 8, 133-140 [in Ukrainian].
5. Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky [Official site of the State Statistics Service]. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
6. Ofitsiynyi sait Derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy [Official site of the State Fiscal Service of Ukraine]. URL : <http://sfs.gov.ua/> [in Ukrainian].
7. Tvarynnytstvo Ukrainy (statystychnyi shchorichnyk) [Animal Breeding of Ukraine (statistical yearbook)]. (2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018). Kyiv: Derzhkomstat [in Ukrainian].